

**SARADNJA RODITELJA I NASTAVNIKA
U MLADIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

Biljana B. Joksimović*
Master učitelj, Nastavnik istraživač
JU OŠ „Vukašin Radunović“

Sažetak: Škola je u svojoj prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, bila i ostala najpozvanija i najodgovornija prosvjetna institucija za ostvarivanje fundamentalnih društveno determinisanih vaspitno-obrazovnih ciljeva i zadataka. Budući da živimo u turbulentnim tranzicionim uslovima i vremenima, opterećenim brojnim prestrojavanjima, integrisanjima, sukobljavanjima i interesnim povezivanjima naroda, država i regiona, sa neizvjesnim perspektivama u doglednoj budućnosti, stoga, škola nikada u svojoj drevnoj prošlosti nije bila pred delikatnijim i odgovornijim izazovima. Zato je ona, u novonastalom opštedruštvenom, civilizacijskom i kulturnom kontekstu, naprosto primorana da uspostavlja sve čvršću i neposredniju saradnju, ne samo s roditeljima svojih učenika, već i sa užim i širim socijalnim okruženjem. Nema sumnje, da su za uspostavljanje te saradnje najodgovorniji i najpozvaniji nastavnici, pedagoško-psihološke službe i uprave škola, s jedne i roditelji učenika, odnosno njihova udruženja, s druge strane. Čini se, da u istoriji školstva, nikada nije bilo prostranije, ali istovremeno i delikatnije polje za uspostavljanje različitih oblika i formi te saradnje. Shodno tom saznanju, *cilj ovog rada usredsređen je na identifikovanje, analiziranje, proučavanje i elaboriranje najcjelohodnijih oblika, formi i modaliteta saradnje nastavnika i roditelja, odnosno staratelja njihovih učenika.*

Naime, bogato pedagoška teorijsko i praktično iskustvo pokazuje, da gotovo ne postoji nijedno pitanje od suštinskog značaja za školsko postignuće učenika, koje ne bi moglo biti u fokusu saradnje nastavnika i učeničkih roditelja. Što je uzrast učenika niži, ta saradnja bi morala biti neposrednija, intenzivnija i svestranija. U žiži njihovog zajedničkog interesovanja, morala bi da budu pitanja i problemi: prilagođavanja učenika na sveukupni školski ambijent, a posebno razvoj svijesti o nužnosti izvršavanja školskih obaveza, poštovanja školske discipline, njegovanja drugarstva, prijateljstva i uzajamnog uvažavanja; poboljšanja opštih uslova za rad, informaciono-tehnološkog opremanja i osavremenjivanja nastave; uređenja i kultivisanja učioničkog i drugog školskog prostora; organizovanja kulturno-zabavnih i sportskih aktivnosti; organizovanja đачkih ekskurzija, izleta i drugih vannastavnih aktivnosti; povezivanja škole sa društvenom sredinom i obezbjeđivanja uslova za uspješnu socijalizaciju, humanizaciju i afirmaciju učenika, te čitav niz drugih, obostrano interesantnih i izazovnih pitanja. Uz nužan preduslov, da se uspostavi neposredna, permanentna, iskrena i korektna saradnja između nastavnika i učeničkih roditelja, ona će prije ili kasnije rezultirati modelovanjem znatno povoljnijeg, i za učenike prihvatljivijeg, nastavnog i vannastavnog vaspitno-obrazovnog miljea, u kome će svaki učenik imati optimalne uslove za učenje, napredovanje i razvoj vlastitih kognitivnih, afektivnih, psihomotornih i drugih osobina immanentnih zdravoj, kultivisanoj, humanoj i cjelovitoj ličnosti.

Кључне ријечи: *škola, nastavnici, učenici, roditelji, saradnja porodice i škole.*

---

* biljana65@t-com.me

Uvod

*“Druge stvari nas mogu promeniti,
ali mi počinjemo i završavamo porodicom”
Entoni Brant*

Oduvijek je saradnja porodice i škole bila predmet proučavanja pedagoga, psihologa sociologa i drugih humanista, koji su bogatim teorijskim i praktičnim saznanjima pokušavali da osnažuju i proširuju okvire te saradnje. Čini se, da ne postoji nijedna oblast, usmjerena ka vaspitanju i obrazovanju učenika, a da istovremeno ne predstavlja i predmet koji zaokuplja uzajamnu pažnju porodice i škole. Naravno, da oblike i vrste saradnje nastavnika i roditelja, determiniše učnički uzrast, objektivno identifikovani njihovi problemi, zajednički osmišljene aktivnosti i projekti, ali i želja za postizanjem, prevazilaženjem i unapređivanjem postojećeg stanja. To zapravo znači, da je uspjeh saradnje porodice i škole uslovljena brojnim faktorima. Među njima, naročito se ističu potrebe usaglašavanja stavova roditelja i nastavnika, koji ne bi trebali da budu suprotstavljeni, već koordinisani i komplementarni. Zavisno od identifikovanih potreba, na inicijativu nastavnika ili roditelja, saradnja može biti ustaljena, unaprijed zakazana, ali i spontana. Okvir i oblik saradnje roditelja i nastavnika, mogu sačinjavati raznovrsna pitanja, koja obuhvataju probleme prilagođavanja učenika na rad, zajednički život i radnu sredinu, prihvatanje obaveza i odgovornosti u redovnosti izvršavanja školskih obaveza, poštovanje školskih pravila, discipline, podsticanja drugarstva i međusobnog uvažavanja; aktivno učešće u poboljšanju uslova za rad u školi, opremanje učionica i kabineta i osavremenjivanje nastave; zajedničkom učešću u pripremanju i realizaciji kulturno-zabavnih i rekreativno-sportskih aktivnosti; planiranju i organizovanju dačkih ekskurzija i izleta; saradnja škole sa društvenom sredinom, budući da sve ovo doprinosi cjelishodnijoj socijalizaciji, humanizaciji i afirmaciji učenika. Sve prethodno navedene i slične vidove saradnje roditelja i nastavnika, treba kvalitetno organizovati i u praksi realizovati, s ciljem efikasnijeg podsticanja razvoja i osnaživanja intelektualnih, emocionalnih socijalnih, radnih, etičkih, kulturnih, obrazovnih i drugih svekolikih individualnih potencijala učenika.

O saradnji škole i porodice

Porodica predstavlja osnovnu socijalnu grupu, u kojoj počinje i završava se proces razvoja i afirmacije ličnosti. Što je njeno djelovanje stabilnije i šire, to će snažnije i trajnije pružiti osnovne temelje u vaspitavanju djece, a na taj način uticati na funkcionisanje društva jer je ona, bila i ostala „osnovna ćelija složenog društvenog mehanizma i posrednik između pojedinca i drugih, sa kojima ona živi ili će živeti“ (Trnavac, i Đorđević, 2005: 98). Dakle, porodica je najznačajniji faktor razvoja i vaspitanja ličnosti djeteta. U zdravoj porodici stižu se prva emotivna, radna, porodična, intelektualna, moralna, estetska, kulturna i svaka druga saznanja i iskustva. U njoj se uspostavljaju i uvažavaju izvjesna ograničenja, pravila i zabrane, uviđa se i stiče osjećaj za mjeru, prepoznaje se i razlikuje dobro i loše, pozitivno i negativno, poželjno i nepoželjno. Paralelno s porodičnim, vaspitanje se odvija i u školi kao intencionalna i organizovana djelatnost, kako bi se „formirala psihički zdrava, razvijena i spretna djeca“ (Ekermen, 1987: 111), koja, između ostalog, stižu neophodna znanja, vještine i navike, te razvijaju kolegijalne, solidarne, humanističke i druge socijalno poželjne kompetencije. Dakle, ako institucionalno, školsko vaspitanje, posmatramo kao dopunu, nadogradnju porodičnom vaspitanju, onda je zaista neophodna i nužna njihova intenzivna, efikasna i obostrano korisna saradnja.

Da bi saradnja porodice i škole bila plodotvorna, neophodno je obezbijediti elementarne pretpostavke koje podrazumijevaju „poznavanje cilja i zadataka školskog vaspitanja i obrazovanja od strane roditelja, dobro poznavanje učenika i njegovih porodičnih uslova, posedovanje minimuma pedagoškog obrazovanja roditelja, usvojene pozitivne stavove roditelja i deteta prema školi, ostvarenost određenog nivoa komunikacije između učenika i nastavnika, zainteresovanost nastavnika za učenike i njegova otvorenost za rešavanje brojnih i složenih problema njihovog vaspitanja, obrazovanja i razvoja, značajan pedagoški optimizam nastavnika i vera u 'klicu dobrog' u svakom detetu“ (Ilić i sar., 2006: 376).

Osnovni preduslov za uspostavljanje cjelishodne saradnje porodice i škole jeste „dobro međusobno poznavanje roditelja i nastavnika koje se zasniva na empatiji“ (Stanisavljević, 1998: 28). Ova saradnja, biće utoliko uspješnija ukoliko su uzajamno komplementarnije vrijednosti koje se cijene, ako su međusobno usaglašena pravila ponašanja, obostrano ispravno shvaćeni razlozi i potrebe saradnje, precizno obrazloženi principi njihovog pridržavanja, uz nužan uslov da je prethodno uspostavljena korektna atmosfera uzajamnog povjerenja i uvažavanja. Ukoliko su jasno definisani i međusobno usaglašeni ciljevi, oblici i pravila saradnje porodice i škole, tim će ona efikasnije doprinositi da se „ostvari koordinacija i kontinuitet u vaspitanju i obrazovanju“ (Marjanović, 1970: 48). To zapravo znači, da uspješna saradnja, kreće mnogo prije prije nego ona zvanično i formalno počne. Ona se prepoznaje po efikasnošću roditeljskog uticaja na formiranje pozitivnog ili negativnog stava predškolskog djeteta o školi. Naime, roditelji su ključne osobe koje djetetu predstavljaju školu i u zavisnosti od njihovog načina, stila i pristupa, pojedinac će stvoriti sopstvenu percepciju škole, kao obavezujuće institucije u kojoj će ono provoditi veliki dio svog vremena, rada i života. Zato bi s polaskom djeteta u školu, roditelji trebalo da uspostavljaju partnerske odnose sa nastavnikom svog djeteta. Oni bi morali biti zainteresovani za rad i uspjeh djeteta, konsultujući se sa njim, kako bi odabrali pravilan način pružanja pomoći svom djetetu prilikom izvršavanja svih školskih obaveza. Njihova interesovanja trebala bi da budu usmjerena na objektivno saznanje o postupcima i ponašanju njihovog djeteta u raznovrsnim nastavnim i vannastavnim aktivnostima i situacijama. Osim toga, roditelji bi trebali da se zainteresuju za stil rada i ponašanja nastavnika. Međutim, dijapazon saradnje nastavnika i roditelja je znatno širi od toga. Planirane ciljeve i zadatke, odnosno, vaspitno-obrazovne školske ishode, gotovo je nemoguće ostvariti ukoliko se ne obezbijedi adekvatna saradnja porodice i škole. Samo uz taj nužan preduslov, moguće je ostvariti i postići sveobuhvatan uticaj na ličnost učenika, ne samo u obrazovnom i vaspitnom smislu, već i „u njihovom fizičkom razvoju, razvoju psihičkih sposobnosti, za moralno vaspitanje, brigu o negovanju osećanja interesovanja za lepo i sposobnost da se lepo unosi u svakodnevni život, za radno vaspitanje...“ (Ilić i sar., 2006: 363). Dakle, naponi škole i porodice, moraju biti usmjereni na razvoj kompletne ličnosti učenika, sa primarnim ciljem da uzajamno, sinhronizovanim aktivnostima, izvrše suštinski uticaj na formiranje pozitivnih interesovanja, stavova, mišljenja i potreba učenika, budući da „saradnja roditelja i nastavnika ima izuzetno značajne efekte u životu samih roditelja, njihove dece, pa i nastavnika (Kačapor, Vilotijević, 2005: 272). U tom smislu, valja istaći, da samo partnerski odnos nastavnika i učenika, uključujući uspostavljanje kontinuirane saradnje i interaktivne komunikacije, te prilagođavanje školskih zahtjeva sposobnostima i interesovanjima pojedinaca, te vođenje učinkovitog dijaloga, mogu doprinijeti postizanju njihovog većeg pojedinačnog i zajedničkog vaspitno-obrazovnog postignuća.

U skladu sa značajem i ulogom koju ima kontinuirana i konstruktivna saradnja porodice i škole, njihove aktivnosti treba shvatiti kao neodvojivi dio sveukupnog procesa planiranja rada i života škole. Ovu saradnju prvenstveno planiraju nastavnici, ali i pedagoško-psihološka služba, uz neophodno konsultovanje i aktivno participiranje školske uprave. Osim toga, pomenuta saradnja je predmet zakonske regulative, gdje je u Opštem zakonu o obrazovanju i vaspitanju, Savjet roditelja predviđen kao jedno značajno konsultativno tijelo. Djelokrug rada tog tijela usredsređen je na ostvarivanje zajedničkih interesa roditelja i učenika u ustanovi nadležnoj da obrazuje njihovo dijete. Savjet roditelja, između ostalog, učestvuje u izboru vlastitih predstavnika u školskom, odnosno upravnom odboru, daju mišljenje o predloženom godišnjem planu rada ustanove, analizira izvještaj o radu, razmatra eventualne prigovore roditelja i učenika upućenih upravi škole. (Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/opsti-zakon-o-obrazovanju-i-vaspitanju.html>). Prema tome, nesporno je da saradnju nastavnika i roditelja najčešće inicira nastavnik, a njegova posvećenost i briga o učenicima, njihovom uspjehu, mogućim problemima, spremnost da im pomogne i podrži ih, opravdava potrebu da roditelje što češće i organizovanije, uključi i podstakne na plodnosnu saradnju.

Značaj saradnje škole i porodice

Efikasnost i učinkovitost saradnje porodice i škole, ne zavise isključivo od roditelja i nastavnika, budući da na sve to i te kako utiče aktuelno medijsko i lokalno socijalno okruženje. Način na koji se predstavlja i promovira rad škola, od ključnog je značaja za njeno pozicioniranje u sredini u kojoj ona obavlja vlastitu vaspitno-obrazovnu misiju. Međutim, školski ugled u društvu, izgrađuje se samo dobro planiranim i kontinuirano organizovanim radom njenih nastavnika. To podrazumijeva i uspostavljanje korektno saradnje ne samo s roditeljima njenih učenika, već i sa lokalnom, a nerijetko i širom društvenom zajednicom. Ukoliko je ova saradnja kvalitetno organizovana, ima svoj kontinuitet, jasno definisane ciljeve i zadatke, utoliko će poznavanje i praćenje rada i postignuća učenika biti potpunije jer „skoro da nema područja vaspitanja u kome saradnja sa porodicom nije neophodna“ (Savićević, 1980: 303). Pri tom, ne bi smjelo biti neusaglašenosti vaspitno-obrazovnog i roditeljskog djelovanja. Njihovi zajednički naponi moraju biti usmjereni ka „stvaranju uslova za jedinstveno delovanje svih vaspitnih faktora [...] i obezbeđivanju povoljnih uslova za socijalizaciju, humanizaciju i afirmaciju ličnosti učenika“ (Ilić i sar., 2006: 363). Sinhronizovano djelovanje nastavnika i roditelja, doprinosi boljem razumijevanju i izgrađivanju stavova i mišljenja učenika, prema školi, nastavnicima, učenju, svom položaju u školi i društvu kojim je okružen. Uz sve to ne treba zanemarivati sveukupan vaspitni uticaj na formiranje percepcije o vlastitoj budućnosti djeteta, jer „skoro da nema područja vaspitanja u kome saradnja sa porodicom nije neophodna“ (Savićević, 1980: 303). Ova saradnja se ostvaruje prvenstveno radi ostvarivanja što boljih i raznovrsnih vaspitno-obrazovnih ishoda. U tom smislu, treba insistirati na interaktivnom povezivanju i djelovanju svih zainteresovanih faktora - učenika, roditelja, škole i društvene zajednice, uključujući i nužnost uspostavljanja neposrednih veza i odnosa koji mogu imati širok spektar uticaja na sveukupnost postignutih rezultata, a koji se kreću u rasponu od povećanja učeničkih postignuća i unapređenja školske klime, izgradnje građanskog kapaciteta, do implementacije različitih programa povezivanja, kao što su škole u zajednici i Škola za rad (Driffoos, 2000; Hughes, Bailei & Mechur, 2001 <http://www.sedl.org/connections/resources/emergingissues.pdf>, str. 12).

Ono što predstavlja prioritet, daje temelj kvalitetnoj saradnji, jeste poznavanje učenika i njegovih osobina. Što su roditelji iskreniji, otvoreniji i realniji u predstavljanju svog djeteta, to će nastavnici biti u povoljnijoj situaciji da prema njemu zauzmu primjereniji stav. Oni će objektivnije procjenjivati pojedinačne sposobnosti, sklonosti i interesovanja pojedinih učenika i shodno tim saznanjima efikasnije primjeravati školske zadatke i sve druge obaveze. Sve to treba da bude u funkciji pravovremenog preveniranja, korigovanja i uspješnijeg ohrabrivanja, odnosno podržavanja učenika. S druge strane, tokom permanentne saradnje i komunikacije s roditeljima, nastavnik je u prilici da ih sveobuhvatnije upozna sa zacrtanim vaspitno-obrazovnim ciljevima i očekivanim ishodima. Ali se njihova saradnje ne svodi samo na taj, istina vrlo značajan aspekt nastave, već paralelno s njim pretpostavlja razvoj samosvijesti učenika o školskoj disciplini, usvajanje kulture slušanja i vođenja dijaloga, formiranje zdravstvenih, higijenskih i kulturnih navika. Uostalom, što se prije sagledaju objektivne mogućnosti i ambicije učenika i njima prilagode vaspitno-obrazovni zahtjevi, postupci i očekivanja nastavnika i roditelja, to će efikasnost njihovog zajedničkog rada i djelovanja biti veća. Pri tome ne smijemo izgubiti iz vida činjenicu da „brzina razvoja psihostrukture neke ličnosti zavisi od uticaja spoljne sredine, pa je zato razvoj dece istog potencijala različit ako su uticaji različiti“ (Kačapor i Vilotijević, 2005: 466). Treba naglasiti, da u grupu veoma bitnih preduslova za ostvarivanje kvalitetne saradnje nastavnika i roditelja, Bratanić svrstava stalnu prisutnost brige nastavnika za svoje odeljenje i pojedine učenike; istančanu sposobnost socijalnog opažanja; doziranu empatičnost i razumijevanje učenika; otvorenu komunikaciju; primjenjivost znanja kojima raspolaže i njegovo permanentno usavršavanje; visoku dozu objektivnosti, pravičnosti i dosljednosti, uz pedagoško-psihološku osposobljenost i usklađen odnos sa ostalim nastavnicima u školi (Bratanić, 1990: 311-314).

Zaista su brojna pitanja, problemi i područja u vezi s kojim se mogu uspostaviti uspješni oblici i forme uzajamne saradnje porodice i škole. Permanentna i sveobuhvatna kontrola rada učenika u školi i porodičnom domu, uključujući i dvosmjerni protok informacija u vezi s tim, predstavlja jedan vid uspostavljanja partnerskog odnosa nastavnika i roditelja. Koliko će škola biti u mogućnosti da usvaja,

prati, mijenja i unapređuje vlastitu organizaciju rada, otvara se prema društvenoj sredini, implementira inovacije, osavremenjuje nastavni i vannastavni proces, umnogome zavisi od podrške roditelja i njihove zainteresovanosti za sveukupni ambijent koji prevladava u konkretnoj vaspitno-obrazovnoj instituciji. Danas se u školi, pored uobičajene nastave, organizuju i realizuju raznovrsni projekti, na državnom ili međunarodnom nivou, planiraju manifestacije različitog karaktera i osmišljavaju druge aktivnosti u kojima doprinos roditelja može biti veoma dragocjen. Ciljevi ovih projekata mogu biti različiti. Neposrednim učešćem učenika u njihovoj realizaciji omogućuje im sticanje novih znanja, razvoj empatije, altruizma, jačanje odgovornosti, izgrađivanje osjećanja pripadnosti, a doprinosi potpunijem razumijevanju svijeta koji ih okružuje. Ti projekti mogu biti različitog karaktera, a kreću se od kvalitetnijeg uključivanja i prihvatanja djece sa teškoćama u razvoju u odjeljenju, aktiviranja starije populacije, uključivanja različitih stručnjaka iz raznovrsnih oblasti, odnosno saradnja sa društvenom sredinom u realizaciji specifičnih nastavnih ciljeva i zadataka, sve do zajednički i primjereno organizovanih humanitarnih, rekreativnih, sportskih, kulturnih i drugih aktivnosti. Ovi i mnogi drugi aspekti života i rada, vrlo često su predmet proučavanja i zajedničkog djelovanja porodice i škole posredstvom organizovanja i realizovanja ne samo raznovrsnih projekata, već i radionica, predavanja, panel diskusija, akcionih i drugih istraživanja i dr.¹³¹ O tome svjedoče radovi referentnih autora, koji nude argumentovane dokaze da postoje ozbiljni uticaji, nastali saradnjom roditelja i nastavnika, ali su oni nažalost od javnosti „skriveni“, odnosno nedovoljno transparentno obznanjeni. Neke od ovih neobjavljenih evaluacija, sugerišu da su određeni programi povezivanja, kao što su „Škole u zajednici“ i „Škola za rad“, imali uspjeha u poboljšanju ishoda učenika i da su takve strategije reforme škole, održive. Ovi naponi moraju biti predmet daljih proučavanja, a rezultati dostupni široj populaciji, kako bi se dobila solidna istraživačka baza za podršku o ostvarenim vezama i odnosima između škola i zajednice (Dryfoos, 2000; Hughes, Bailei & Mechur, 2001. <http://www.sedl.org/connections/resources/emergingissues.pdf>, str. 12).

Da bi se uspješno odvijala saradnja škole i društvene zajednice, potrebno je osigurati određene preduslove, a prema Petru Mandiću najznačajnije je najprije koncipirati snažan, realan i opšteprihvatljiv plan, koji je rezultat zajedničkih dogovora, zatim obezbijediti materijalne uslove, koji podrazumijevaju adekvatne prostorne i vremenske odrednice, adekvatnu finansijsku naknadu nastavnicima da bi se oni motivisali na efikasniju saradnju sa roditeljima. Pored toga, ovaj autor ukazuje na nužnost pravovremenog i ravnomjernog delegiranja poslova koje će obavljati direktor, odnosno uprava škole, nastavnici, odjeljenjske starješine, školski pedagog, koji je istovremeno i koordinator kompletnog projekta. Uz sve to, on posebno apostrofira potrebu formiranja zajednice porodice i škole, operacionalizaciju plana rada i predviđanje uslova za njegovu realizaciju, te osmišljavanje programa opšteg i pedagoško-psihološkog obrazovanja uz sagledavanje mogućnosti njegove realizacije (Mandić, 1975). Iz navedenog proizilazi, da je škola u obavezi, da još s početka školske godine, donese plan saradnje sa porodicom, da u njemu predvidi sve moguće oblike uključivanja roditelja, projektuje zajedničke aktivnosti, jasno definiše cilj i

---

¹³¹ U periodu 2017-2019. godine, u saradnji sa roditeljima, a nakon nekoliko sprovedenih akcionih istraživanja, autor ovog rada, sprovela je nekoliko projekata. Jedan od njih, sproveden je s ciljem sagledavanje položaja djeteta u porodici i međusobnog odnos članova porodice, a projekat je naslovljen – Kako znamo da se neko voli. Nakon teorijskog razmatranja pomenute problematike, definisanja metodološke osnove, sprovedenog malog akcionog istraživanja, došlo se do podataka putem anketiranja 33 učenika i 66 roditelja, odnosno jednog odjeljenja. Rezultati su pokazali da učenici uglavnom znaju da se članovi porodice međusobno vole (njih 28 ili 84,84%), takođe oni znaju da ih roditelji vole (33, 100%), da roditelji znaju da ih oni vole (33, 100%), prepoznali su i navodili postupke i ponašanje kojim to pokazuju (27, 81,81%), ali isto tako, došlo se do poražavajućih rezultata da učenici uglavnom ne znaju da odgovore na pitanje – Kako znaš da se mama i tata vole (12, 36,36%). To nam govori o još uvijek prisutnom tradicionalnom i zastarjelom modelu ponašanja u porodici, nedostatku slobode i neposrednosti u ponašanju bračnih partnera i osjećaju stida pri pokazivanju svojih osjećanja. Vjerovatno tome doprinosi ukupni ambijent u društvu, život u zajednici i nedovoljna informisanost i obrazovanje roditelja o slobodi ponašanja i prava na slobodno izražavanje misli i osjećanja.

zadatke, vremenske termine, prostorne mogućnosti, način djelovanja i sa time upozna nastavnike i roditelje, kako bi se mogli usaglasiti i precizno formulirati šta, kada, kako i gdje, roditelji i nastavnici, zajedno sa učenicima mogu realizovati.

Vrste i oblici saradnje škole i porodice

Vaspitno-obrazovna funkcija škole, između ostalog, podrazumijeva planiranje i realizaciju raznovrsnih oblika saradnje porodice i škole. Vidovi te saradnje definišu se godišnjim planiranjem rada škole, koji u ovoj delikatnoj oblasti mora biti usklađen sa specifičnostima sredine u kojoj škola obitava, njenim posebnostima, raspoloživim materijalnim, prostornim i vremenskim mogućnostima, kao i predviđenim ciljevima i zadacima koji se žele ostvariti. Pri tome, plan se mora usaglasiti sa redovnim obavezama nastavnika, ali i u odnosu na raspoloživo vrijeme roditelja i njihov profesionalni i radni angažman. Iz tog razloga se veoma odgovorno pristupa planiranju uključivanja roditelja u školske aktivnosti, uzimajući u obzir i njihove porodične, radne, profesionalne specijalnosti, odnosno druge obaveze i angažovanja. U vezi s tim razlikujemo tri aspekta mogućeg angažovanja roditelja:

1. Uključenost roditelja koja se odnosi na svakodnevnu brigu, zastupanje interesa, obezbeđivanje zdravstvene brige i druge podrške kad je to potrebno, komunikacija sa nastavnicima i pomaganje detetu oko domaćih zadataka. Angažovanost i interakcija obuhvataju aktivnosti koje roditelj obavlja zajedno sa detetom i/ili njegovim nastavnicima, a odnose se na školske programe, vannastavne aktivnosti, učešće u radionicama za roditelje, donatorstvo i sponzorstvo.
2. Vođstvo se odnosi na aktivnosti koje roditelj vodi ili u njima učestvuje zajedno sa drugim odraslim osobama zaduženim za rad sa decom, kao što su vođenje radionica za roditelje, učešće na sastancima i tribinama koje okupljaju roditelje, nastavnike i druge članove zajednice (Pavlović i Stanković u Polovina i Bogunović, 2007: 76).

Sve ovo, ne bi ni u kom slučaju trebalo da predstavlja opterećenje roditeljima, odnosno da ozbiljnije utiče na njihove ustaljene dnevne aktivnosti i dovodi do remećenja njihovog profesionalnog angažmana. Angažovanje roditelja u školi, trebalo bi da bude plod njihove zajedničke želje, potrebe da budu potpora djeci i nastavnicima, te da im pričinjava zadovoljstvo, naročito onda kada su postignuti rezultati nesporni.

Po mišljenju brojnih pedagoga, psihologa i didaktičara, postoji više oblika saradnje porodice i škole, a Ilić, Jovanović i Nikolić izdvajaju sledeće:

- „Individualni kontakti (poseta nastavnika domu učenika, poseta roditelja školi, dopisivanje...)
- Roditeljski sastanci (cele škole, odeljenja, grupe);
- Opšte i pedagoško obrazovanje i usavršavanje (škole za roditelje, kursevi, seminari, tribine, diskusione i druge grupe);
- Organizacija značajnih akcija škole (radne akcije, svečanosti);
- Biblioteka za roditelje (knjige, razgovori);
- Učešće roditelja u ostalim vidovima života i rada škole (rad u organima upravljanja, komisijama, savetima roditelja...);
- Dan „otvorenih vrata“ škole roditeljima“ (Ilić, Jovanović i Nikolić, 2006: 368).

Mnogi autori *individualne kontakte* roditelja i nastavnika, smatraju najčešćim, odnosno najoptimalnijim načinom saradnje porodice i škole. U vezi s tim, Petar Mandić navodi tri različita oblika individualne saradnje:

- Nastavnik posjećuje roditeljski dom;
- Roditelj posjećuje školu;
- Međusobno dopisivanje roditelja i nastavnika (Mandić, 1975: 132).

Izvesno je da se danas *posjeta nastavnika roditeljskom domu učenika* sve manje praktikuje. Zašto nastavnici sve manje ili nikako ne koriste ovaj oblik saradnje, postoje brojni razlozi, među kojima su svakako najznačajniji: nedostatak vremena nastavnika i roditelja, dužina i raspored radnog vremena, udaljenost mjesta stanovanja od škole i slično. Za razliku od nastavnika, *roditelj samoinicijativno*

posjećuje školu, najčešće u skladu sa uočenim problemima koje uvidi u radu djeteta, ali i u slučaju nesporazuma svog i nekog drugog djeteta, kada po njegovom mišljenju, postoji neka prepreka u ostvarivanju potpune saradnje sa nastavnikom, usljed nezadovoljstava radom, načinom vrednovanja i ocjenjivanja nastavnika i sl. *Individualne sastanke roditelja i nastavnika*, uglavnom inicira nastavnik, a posebno onda kada uoči neki problem kod učenika. Osnovni povodi za ovakve susrete mogu biti, npr.: promjena u ponašanju učenika koju je nastavnik uočio, loš uspjeh ili iznenadna promjena, koja se demonstrira nezainteresovanošću, bojkotom, izbjegavanjem obaveza i druženja, izrugivanjem školskim obavezama, zadacima, nastavnicima, odnosno drugarima u odjeljenju, ili povlačenjem u sebe, otuđivanjem od školskih drugova, nepristupačnošću i teškim uspostavljanjem bilo koje vrste komunikacije na relaciji nastavnik – učenik ili učenik – učenik/ci. Bez obzira na vrstu povoda, odnosno potrebe za razgovorom, nastavnik se mora truditi da zadrži profesionalnu mirnoću, razboritost, uvažavajući probleme i lični integritet roditelja, uz „dosta širine i fleksibilnosti i pedagoškog takta“ (Ilić, Jovanović i Nikolić, 2006: 370). Ističući prednost individualnih razgovora između nastavnika i roditelja, Kačapor i Vilotijević kažu da je njihovo težište „koncentrisano na jedno dete i što jedan drugome mogu pružiti najpotpunije informacije“ (Kačapor i Vilotijević, 2005: 487). Lični kontakti po svojoj prirodi obezbjeđuju izvjesnu intimnost, te na taj način pružaju mogućnost najdetaljnijeg razmatranja „vaspitnih problema pojedinca, najotvorenije se vode diskusije, najlakše se daju saveti [...] što služi kao osnova za izgrađivanje razumevanja, poštovanja i pomaganja između nastavnika, roditelja i deteta“ (Ilić, Jovanović i Nikolić, 2006: 369). Dakle, i roditelji i nastavnici mogu u otvorenom, dobronamjernom i bliskom razgovoru biti potpuno iskreni, jasno sagovorniku skrenuti pažnju na identifikovani problem, predlagati mjere za njegovo suzbijanje, ali sve se to mora odvijati na krajnje korektan i taktičan način, kako se ne bi povrijedila posesivna roditeljska osjećanja. Individualan razgovor je takođe, prilika da se bolje upoznaju roditelj i nastavnik, da međusobno steknu potpuniju sliku jedni o drugima, izgrade povjerljiv odnos, prepoznaju moguće uzroke uočenog ponašanja i usmjere svoje djelovanje na mijenjanje ili korekciju ponašanja i preduzimanje drugih konkretnih koraka, a sve u cilju prevazilaženja problema koje učenik ima. Individualni kontakti su višestruko uslovljeni i umnogome zavise od nastavnikove umješnosti, elokventnosti, empatije i iskrenosti. Uz sve to, nastavnik mora biti dobro pripremljen za razgovor s roditeljem, mora koristiti tačne i pouzdane podatke, koji su nastali kao produkt redovnog vođenja evidencije, odnosno opažanja o radu, ponašanju i učeničkom postignuću. S druge strane, uspjeh individualne saradnje nastavnika i roditelja, ponajviše zavisi od spremnosti roditelja da realno sagledaju problem, otvoreno i neusiljeno učestvuju u razgovoru, prihvate mišljenje nastavnika i drugih učenika, saraduju sa njima, kako bi se otklonile zapažene teškoće učenika i pružila adekvatna podrška.

Dopisivanje roditelja i nastavnika predstavlja sve učestaliji oblik njihove individualne saradnje. Nekada se dopisivanje odvijalo pisanom formom, odnosno u vidu pisma. Upotrebom savremene informacione tehnike i tehnologije, tačnije, u ovom slučaju, korišćenjem pametnih telefona i kompjutera, nastavnici sve češće kontaktiraju sa roditeljima, bilo telefonskim razgovorom, preko viber grupa, koje mogu biti na nivou odjeljenja, sa roditeljima ili učenicima, ili sa obje grupe, SMS porukama, putem elektronske pošte, E - učioice i sl.. Prednost dopisivanja SMS porukama je u tome što se može odvijati svakodnevno, bez obzira na prostornu i drugu distancu. Međutim, učestali kontakti nastavnika sa roditeljima, zahtijevaju izdvajanje mnogo vremena nastavnika, s obzirom na broj roditelja. S tim u vezi, indirektan razgovor iziskuje veliko strpljenje, požrtvovanost, posvećenost i zalaganje nastavnika, da svakodnevno obavlja veliki broj razgovora, održi nivo komunikacije, koja mora biti odmjerena i usredsređena na konkretan problem. Zato se, kako individualna posjeta roditelja školi, tako i dopisivanje nastavnika sa roditeljima, mora jasno definisati, odrediti dan, precizirati vrijeme i trajanje obavljanja ovog oblika njihove međusobne saradnje. Aktuelna pedagoška praksa pokazuje da je jedan od prihvatljivijih načina konkretnizovanja individualne saradnje sa roditeljima tzv. „dana otvorenih vrata škole“, gdje se jasno preciziraju dani, vrijeme i trajanje posjeta roditelja, a takođe, preporučljivo je definisati i vrijeme u kojem roditelji, u toku dana telefonskim razgovorom mogu komunicirati sa nastavnikom.

Nema sumnje, da su roditeljski sastanci bili i ostali najčešći oblici saradnje roditelja i nastavnika. U Pedagoškom rečniku nalazimo da se na roditeljskom sastanku raspravlja o „problemima odeljenja, uspehu u nastavi, disciplini učenika, njihovoj društvenoj aktivnosti, radu učenika u slobodnim

aktivnostima... higijeni učenika i dr“ (Pedagoški rečnik, 1967: 299). Nadalje, u Pedagoškom leksikonu se navodi da su „roditeljski sastanci jedan od oblika saradnje porodice i škole i oni mogu biti školski, razredni i odeljenski“ (Pedagoški leksikon, 1996: 440). *Školski ili opšti roditeljski sastanci*, organizuju se na nivou ustanove, odnosno škole. Njihovoj realizaciji prethodi detaljno planiranje i priprema, koja podrazumijeva jasno definisanje glavne teme sastanka, a njoj se u zavisnosti od srodnosti ili potreba, mogu pridružiti i druga aktuelna pitanja, odnosno problemi. Školski roditeljski sastanak organizuje uprava škole u saradnji sa pedagoškom službom i nastavnicima. Može biti organizovan za roditelje svih razreda, ali i odvojeno, za roditelje mlađeg školskog uzrasta i roditelje učenika u predmetnoj nastavi. Na ovom sastanku roditelji dobijaju potrebne podatke o različitim školskim aktivnostima, planovima i problemima, od posebnog značaja za organizovanje nastavnog, ali i vannastavnog procesa, tako da se mogu upoznati sa programom rada, raspodjelom udžbenika, predviđenim projektima, izletima, ekskurzijama, planiranjem škole u prirodi, proslave dana škole, planom rada slobodnih aktivnosti učenika, dopunske i dodatne nastave. Oni se takođe mogu održavati i prilikom upisa učenika u školu, prelaska sa razredne na predmetnu nastavu, završetka školovanja, testiranja, polaganja male mature, opremanja škole savremenim nastavnim sredstvima i slično. Na opštem roditeljskom sastanku, donose se bitne odluke i usvajaju predlozi kojima bi trebalo doprinijeti unapređivanju ustanove, osavremenjavanju nastavnog procesa, podsticati otvorenost i jačati saradnju škole i roditelja, što bi trebalo da podstakne osavremenjivanje i podizanje kvaliteta vaspitno-obrazovnog rada u cjelini. Opšti roditeljski sastanci se mogu organizovati na početku, u toku i na kraju nastavne ili školske godine, u zavisnosti od tematike kojoj su posvećeni i problemima koji se na njima razmatraju.

Razredni roditeljski sastanak organizuje se na nivou jednog razreda. Predmet interesovanja na ovom sastanku je najčešće upis učenika u školu, prelazak učenika sa razredne na predmetnu nastavu, zaduživanje udžbenika, sprovođenje testiranja, redovnih ljekarskih pregleda, vakcinacija, realizacija nekog projekta, odlazak na ekskurziju ili izlet, učešće na nekom takmičenju, organizovanje ljetovanja ili zimovanja učenika, škole u prirodi, plan rada slobodnih aktivnosti učenika, dopunske i dodatne nastave, kao i na završetku školovanja. *Grupni roditeljski sastanak* se organizuje sa određenim brojem roditelja učenika. On se inicira u slučaju da izvjestan broj učenika u kontinuitetu pokazuje nezavidne rezultate u učenju. Osim toga, povodi za njihovim organizovanjem mogu biti stagnacije u učenju, promjene u ponašanju ili prevelikim izostancima s nastave, grupe učenika iz nepoznatih razloga i sl. U dogovoru sa roditeljima, nastavnik preduzima mjere za prevazilaženje identifikovanih problema, koje moraju biti usaglašene sa aktivnostima i obavezama roditelja, kako bi se učenicima pružila koordinisana pomoć i podrška. Za razliku od tog povoda, grupni roditeljski sastanci mogu se organizovati sa roditeljima onih učenika koji pokazuju natprosječne rezultate, talentovani su ili daroviti. U tom slučaju, nastavnik predlaže primjenu posebnih pristupa, modela i metoda rada, kao bi se potencijal tih učenika njegovao i dalje razvijao, a sve to uz potpunu saradnju i podršku roditelja.

Odjeljenjski roditeljski sastanak, kako se može iz samog naziva zaključiti, organizuje se za učenike jednog odjeljenja, a za njegovu organizaciju i vođenje odgovoran je nastavnik, odnosno, odjeljenjski starješina. Kao što je bio slučaj sa opštim i odjeljenjski roditeljski sastanak se planira godišnjim planom rada škole. Nastavnik je dužan upoznati roditelje sa planom saradnje, koji podrazumijeva vremenski tajming, odnosno raspored, sadržaj roditeljskog sastanka, dužinu trajanja i obezbijeden prostor (Ilić, Jovanović i Nikolić, 2006: 373-374). Informacije koje roditelji dobijaju na odjeljenjskom roditeljskom sastanku, tiču se napretka djece, navode se oblasti u kojima su uspješni, ali i one koje zahtijevaju dodatnu podršku i pomoć. Na sastancima ovog tipa, nastavnik je obavezan da vlastita zapažanja potkrijepi originalnim i uvjerljivim primjerima, sažetim prepričavanjem autentičnih situacija, ukazujući na pozitivne i negativne strane uočenih problema. Nakon konstruktivne diskusije, očekuje se da on predloži načine, postupke i forme za prevazilaženje teškoća i u saglasju sa roditeljima, preduzima mjere kako bi se uspjeh ili vladanje učenika, na nivou odjeljenja popravili. Osim toga, nastavnik na odjeljenjskom roditeljskom sastanku upoznaje roditelje sa nastavnim planom, periodično, planiranim održavanjem dopunske i dodatne nastave namjenjene pojedincima ili grupama učenika, upoznaje ih s planiranim programom slobodnih aktivnosti učenika i sl. U vezi sa tim, očekivano je da nastavnik informiše roditelje o individualnim i odjeljenjskim rezultatima rada, obavijesti ih o postignutim

rezultatima učenika na određenim takmičenjima, organizuje i procjenjuje kvalitet izloženih likovnih i drugih radova učenika, te upriliči katkad, prigodan kraći edukativno-zabavni učenički program za roditelje, kako bi oni shvatili svrsishodnost organizovanja njihovih vannastavnih aktivnosti. Na odjeljenjskom roditeljskom sastanku, po pravilu se ne raspravlja o pojedinim učenicima, osim u slučaju ako se namjerava organizovati proslava nečijeg rođendana (dijete živi u nepotpunoj porodici, učenik sa teškoćama u razvoju, nezavidne je materijalne situacije...). Isto tako, predmet rasprave na odjeljenjskom roditeljskom sastanku može biti i sprovođenje zajedničke akcije, koja pretpostavlja pomoć starijim ljudima, te u cilju organizovanja izvjesne ekološke, kulturne, sportske, zabavne, humanitarne ili neke druge akcije u okviru tog odjeljenja, a na inicijativu nastavnika, učenika ili njihovih roditelja. Mada se roditeljski sastanci organizuju kao najučestaliji oblik saradnje roditelja i nastavnika, oni ne predstavljaju najdjelotvorniji način za prevazilaženje brojnih učeničkih teškoća i problema. Naime, pokazalo se da su oni poprilično neefikasni oblici uspostavljanja saradnje između porodice i škole. Uzroci njihove neefektivnosti su brojni, među kojima Josip Malić posebno apostrofira „autoritativno ponašanje školske uprave, koja je navikla od roditelja samo zahtijevati i prenositi svoje obaveze na roditelje...“ (Malić, 1981: 65). U tom smislu ističemo saznanja jedne analize, kojom je obuhvaćeno 160 publikacija, posvećenih problematici saradnje škole, roditelja i djece, čiju su zaključci svedeni i fokusirani na četiri ključna pitanja, odnosno zahtjeva, prema kojima se: „moraju sprovesti merenja ishoda porodičnih i zajedničkih veza sa školama, produkti saradnje škole i porodice moraju biti vidljivi i dati osnov za stvaranje i unapređenje istraživačke baze porodičnih veza sa školom, mapiranje i bavljenje kritičnim oblastima pomenute saradnje i njihovo dalje proučavanje i istraživanje“ (Dryfoos, 2000; Hughes, Bailei & Mechur, 2001 <http://www.sedl.org/connections/resources/emergingissues.pdf>, str. 13).

Opšte i pedagoško obrazovanje i usavršavanje roditelja je sljedeći oblik saradnje škole i porodice. Usvajanje novih i proširivanje postojećih znanja o vaspitanju djece, između ostalog, podrazumjeva „permanentan rad na vlastitom uzdizanju, podizanju pedagoške i psihološke osposobljenosti“ (Ilić, Jovanoić i Nikolić, 2006: 374). Ovaj zahtjev se odnosi kako na nastavnike, tako i na roditelje. Uloga porodice je posebno dominantna do polaska djeteta u vrtić ili školu, zato se kaže da je ona nezamjenljiva oaza u kome se profilišu „odgojni potencijali koji ne mogu nadomjestiti nikakve ustanove [...], razvijaju emocionalni odnosi [...] i individualan pristup dječjoj ličnosti“ (Maleš, 1993: 588). Iako je u našem društvu još uvijek u velikoj mjeri, prisutno mišljenje, da za vaspitanje djece, roditeljima nisu potrebna nikakva uputstva, savjeti, učenje ili obuka, škola polako, ali sigurno, uvjerava roditelje da je proces vaspitanja mladog naraštaja, i te kako složen i odgovoran posao, za koji se roditelji moraju permanentno pripremati, učiti i mijenjati se. Stoga, škola, odnosno, nastavnici u saradnji sa pedagoško-psihološkom službom škole, pored ustaljenih i uobičajenih oblika, moraju organizovati i posebna tematska predavanja i radionice „da bi roditeljima pomogli u sticanju neophodne pedagoške kulture [...], osnovnih znanja iz medicine, mentalne higijene, psihologije, pedagogije, sociologije [...]“ (Kačapor i Vilotijević, 2005: 489). Samo na taj način, roditelji i nastavnici će moći da usklade strategije, stilove, principe, sredstva i metode vaspitanja. Aktuelna modernizacija stila, načina života i rada, te zaposlenost oba roditelja, gotovo stalno skraćuje vrijeme koje porodica provodi na okupu. Pored toga što većina roditelja sve teže obezbjeđuje vlastitu i dječju egzistenciju, danas su primorani da mijenjaju načine, sredstva i forme vaspitanja vlastite djece. Shvatajući značaj i ozbiljnost ovog problema, Maleš posebno ističe: „dvadesetčetvorni i cjeloživotni angažman, ograničenje drugih aktivnosti, privremenu izolaciju obitelji, razvijanje instiktivne ljubavi interakcijom i komunikacijom s djetetom, osjećanje nezadovoljstva izazvanog strahom da ne zadovoljavaju potrebe djeteta kao njegovi roditelji, zadovoljstvo uspostavljanjem privrženosti sa djetetom, osjećanje nesigurnosti u valjanost roditeljskih postupaka i istinske brige za dijete“ (Maleš, 1992: 589).

Osim porodice, s polaskom djeteta u vrtić i školu uključuju se, u zajednički vaspitno-obrazovni proces, vaspitači i nastavnici. No, to ne znači da vaspitna funkcija porodice gubi na značaju i snazi, već je ona u tom procesu dobila institucionalizovane partnere, oličene u profesionalnom angažmanu vaspitača i nastavnika. Bez obzira na to, odluke koje roditelji donose u procesu porodičnog vaspitanja, ostavljaju neizbrisive pečate na sveukupan razvoj i napredak njihovog djeteta. Stoga, roditelji, osim što moraju biti informisani o svim pitanjima od relevantnog značaja za razvoj njihovog djeteta, dužni su permanentno da stiču nova i proširuju postojeća pedagoško-psihološka i druga znanja i tako kontinuirano osnažuju vlastitu

vaspitno-obrazovnu kompetentnost. Zato škola i njeni nastavnici imaju veoma odgovornu ulogu u životu ne samo učenika, već i njihovih roditelja. Naime, organizujući brojne radionice i predavanja, kurseve i seminare za roditelje, u saradnji sa pedagogom škole, roditeljima se pružaju dragocjena znanja i omogućuje sticanje pragmatičnih vještina. Ta nova saznanja i iskustva omogućuju im da lakše i objektivnije upoznaju vlastitu djecu, efikasnije shvataju njihove razvojne, emocionalne, socijalne i druge probleme. Samo vaspitno kompetentni roditelji mogu djeci u kritičnim fazama njihovog psihofizičkog razvoja biti snažna i nezamjenljiva podrška. Uz ovaj nužan uslov, oni će znati da procjene kako najbolje da pomognu, ohrabre i podstaknu svoju djecu na predan rad i maksimalnu angažovanost pri savlađivanju brojnih školskih i drugih životnih zadataka, odnosno problema i izazova. Nastavnici, koristeći znanje roditelja, mogu da organizuju tematske časove i pozovu roditelja da im približi oblast ili zanimanje kojim se bavi, ukoliko korespondiraju sa određenim nastavnim sadržajima. Ovakav vid saradnje škole i roditelja, doprinosi podizanju kvaliteta i zanimljivosti nastave. Gostujući na času u svojstvu eksperta za određenu oblast, roditelj nesebično nudi vlastito znanje i iskustvo učenicima, odgovara na njihova pitanja, a u isto vrijeme, on se upoznaje s načinom rada u učionici, uočava ponašanje svog djeteta i shvata ulogu i mjesto nastavnika u tom procesu. Organizovane posjete i obilasci preduzeća, institucija ili ustanova u kojima su zaposleni roditelji učenika, predstavljaju relativno specifičan način njihove efikasne saradnje sa nastavnicima. U ovom slučaju roditelji, osim što su domaćini, najčešće pripremaju kraća predavanja, predstavljaju svoju firmu, ustanovu, zanimanje, gazdinstvo i slično. Tom prilikom roditelj se nalazi u ulozi predavača, objašnjava pojmove i saopštava najznačajnije činjenice učenicima, odgovara na njihova pitanja, animira pažnju i pobuđuje radoznalost. Sve to imponuje domaćinima, ali i učenicima, čiji roditelji su se našli u ovakvim situacijama, odnosno ulogama. Takođe, škola u saradnji sa roditeljima može organizovati brojna predavanja, panel diskusije i radionice koje drže roditelji i tako iskoriste njihovo znanje i iskustvo iz pojedinih oblasti, a sve to treba osmisliti tako da „pokrije“ najvažnije zadatke koje treba ostvariti u vaspitnom radu sa decom (intelektualno, radno, moralno, fizičko, estetsko vaspitanje)“ (Kačapor i Vilotijević, 2005: 489).

Savjetovališta su, kako stoji u Pedagoškoj enciklopediji „ustanove koje roditeljima pružaju savetodavnu pomoć u obavljanju vaspitne funkcije.“ (Pedagoška enciklopedija, 1989: 327). Ona mogu biti različitog karaktera, tako da razlikujemo informativna, neposredno savetodavna, obrazovna i istraživačka savjetovališta. Od stručnjaka koji rade u njima, najzastupljeniji su pedagozi, psiholozi, defektolozi, pedijatri, neuropsihijatri i socijalni radnici. Savjetovališta za roditelje ne predstavljaju autonomno organizovane institucije, već su sastavu određenog organa ili ustanove. U školama, savjetovališta za roditelje, mogu se organizovati za pružanje podrške roditeljima i učenicima, a sve u cilju unapređivanja njihove međusobne saradnje i efikasnijeg uključivanja roditelja u život i rad škole. S tim, da su obavezni članovi savjetovališta osnovanog u školi, pedagozi i psiholozi škole, te izabrani članovi kolektiva i to po jedan nastavnik razredne i predmetne nastave. Ova savjetovališta, obavljaju propisane poslove usmjerene ka „pomaganju roditeljima i nastavnicima u rešavanju svakodnevnih zadataka [...], konkretnih problema – neposlušnost, tvrdoglavost, laž i sl., problema u vezi sa školom, psihičkih problema – osjetljivost, slabo pamćenje i dr., kao i probleme razvojne anomalije – enureza (Ilić, Jovanović i Nikolić, 2006: 375).

Organizacija značajnih manifestacija škole predstavlja specifičan način povezivanja roditelja i nastavnika. Prilikom organizovanja raznovrsnih akcija i manifestacija, kao što su „svečanosti, priredbe, izložbe, ekskurzije“ (Ilić, Jovanović i Nikolić, 2006: 375), odnosno, pripremanje i izvođenje brojnih kulturno-zabavnih programa, sportsko-rekreativnih aktivnosti i takmičenja na nivou škole, mogu biti način uključivanja roditelja u rad i život škole. Uključivanje roditelja u planiranje i realizaciju izleta i ekskurzija je više nego obavezno. Oni daju svoj doprinos tako što pomažu u izboru lokacije, prevoza, smještaja, a nerijetko, roditelji prikupljaju sredstva i pomažu učenicima slabijeg materijalnog stanja kako bi i njima bilo omogućeno da putuju sa svojim drugarima i ne izostanu sa ekskurzije. U skladu sa svojim znanjem i sposobnostima, roditelji zajedno sa nastavnicima i učenicima učestvuju u planiranju, pripremanju i izvođenju svečanosti i priredbi. Između ostalog, oni pružaju nesebičnu pomoć u nabavci rekvizita i kostima, dolaze na probe, obezbjeđuju scenografiju, muzičku pratnju, iniciraju snimanje i fotografisanje. Vrlo često su i sami sudionici pri dramskom izvođenju, učesnici hora i sl.. Pri tome, roditelji dobijaju

posebna zaduženja i odgovornosti, koje oni sa zadovoljstvom ispunjavaju. Učestvujući skupa u tim aktivnostima sa svojom djecom, roditelji zapravo timski i partnerski rade, ulažu svoj trud i znanje i tako doprinose zajedničkom uspjehu i rezultatima. Na taj način roditelji se bliže upoznaju sa ambijentom i atmosferom koja vlada u školi, jasniji su im i bliži ciljevi i zadaci škole, tako da uspjeh učenika doživljavaju kao svoj, dijeleći odgovornost sa nastavnicima.

Nevezano o kome je pojedinačnom obliku saradnje porodice i škole riječ, uz nužan uslov da je kvalitetno i promišljeno organizovan, on će izvjesno je, pružiti zadovoljstvo svim zainteresovanim stranama i otvoriti izglednije perspektive za uspostavljanje novih, kreativnih i efikasnih vidova partnerstva i zajedništva nastavnika, roditelja i učenika, a sve u cilju svekolikog razvoja i napretka učenika

Zaključak

Saradnja porodice i škole jedan je od najznačajnijih faktora u napredovanju i postizanju uspjeha, kako u individualnom radu učenika, tako i škole u cjelini. Organizacija rada škole nudi brojne mogućnosti za efikasno uključivanje roditelja u život i rad škole, ali i aktivno učešće u neposrednoj realizaciji nastavnog procesa. Nesporno je da se u pedagoškoj stvarnosti, još uvijek, koriste roditeljski sastanci i neposredna individualna razmjena informacija između roditelja i nastavnika, praktikuju kao najčešći oblici njihove saradnje. Roditelji uglavnom, svoju zainteresovanost za rad škole iskazuju prilikom pribavljanja dragocjenih informacija o radu i školskom postignuću vlastite djece, ali i njihovom učešću u brojnim drugim aktivnostima u školi, kao što su svečanosti, takmičenja, predavanja, projekti, radionice, ili kao neposredni izvođači nastave bilo na nastavnom času ili prilikom posjeta i obilazaka. Međutim, nerijetko se dešava da postupci roditelja budu disonantni sa postupcima škole, odnosno nastavnika i obratno. Prema mišljenju Maleša, postoji najmanje pet bitnih faktora koji determinišu tu vaspitnu disharmoniju, a to su: razlike u odgojnim postupcima između roditelja i drugih odgajatelja, različitost u životnom prostoru obitelji i škole, razlike u kvalitetu i opsegu međuljudskih odnosa koji prevladavaju u različitim sredinama, bitno različiti sustavi vrijednosti koje se njeguju u obitelji i ustanovi, različiti sustavi komuniciranja unutar različitih sredina (Maleš, 1993: 591). Prevazilaženje pomenutih razlika, moguće je postići uspostavljanjem neposredne, iskrene i kontinuirane saradnje, odnosno bezrezervne uzajamne podrške nastavnika i roditelja. Danas je ta saradnja, ne samo poželjna i moguća, već ona predstavlja objektivno datu razvojno-civilizacijsku nužnost. Prema mišljenjima kompetentnih pedagoga, psihologa, didaktičara i praktičara, ovoj problematici se mora posvećivati znatno veća pažnja nego do sada, kako bi se kontinuirano moglo uspostavljati i osnaživati partnerstvo, odnosno obezbjeđivati aktivna participacija roditelja u sve sfere života i rada škole, budući da je to fundamentalna pretpostavka za uspostavljanje efikasne i plodotvorne saradnje nastavnika, roditelja i njihovih učenika, odnosno škole, kao društveno najodgovornije vaspitno-obrazovne institucije. Samo njihovim zajedničkim i sinhronizovanim radom i angažovanjem moguće je stvarati optimalne uslove za efikasan razvoj sveukupnog psihofizičkog, emocionalnog, karakternog i drugog prirodno datog potencijala svakog učenika.

Literatura

- Bratanić, M. (1990): *Mikropedagogija interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja*, Zagreb, Školska knjiga.
- Ekermen, N. (1987): *Psihodinamika porodičnog života*, Titograd, Grafički zavod Titograd.
- Ilić, M., Jovanović, B. i Nikolić, R. (2006): *Školska pedagogija*. Užice, Učiteljski fakultet u Užicu.
- Kačapor, S. i Vilotijević, N. (2005): *Školska i porodična pedagogija*, Pančevo, Filozofski fakultet u Kosovskoj Mitrovici. Učiteljski fakultet u Beogradu.
- Maleš, D. (1993): *Škola – roditelji – djeca*. U časopisu: *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol. 48. 1993. str. 587-593. Zagreb.
- Malić, J. (1981): *Razrednik u osnovnoj školi*. Zagreb, Školska knjiga.
- Mandić, P. (1975): *Saradnja porodice i škole*. Sarajevo, Svjetlost.
- Marjanović, A. (1970): *Psihodinamika porodičnog života*. Titograd, NIO Pobjeda.

- Nikolić, R. i Jovanović, B. (2005): *Školska i porodična pedagogija*. Gornji Milanovac, Učiteljski fakultet u Užicu. Filozofski fakultet u Banja Luci.
- Pavlović, B. i Stanković, D.: *Formalno i neformalno partnerstvo roditelja i škole*, u Polovina, N. i Bogunović, B. (2007): *Saradnja škole i porodice*, Beograd, Institut za pedagoška istraživanja. Potkonjak, N. i Šimleša, P. (1989): *Pedagoška enciklopedija*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Potkonjak, N. i Pijanović, P. (1996): *Pedagoški leksikon*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Teodosić, R. i Vučenov, N. (1967): *Pedagoški rečnik*. Beograd, Zavod za udžbenike SRS.
- Trnavac, N. (1993): *Pedagog u školi*. Beograd, Učiteljski fakultet.
- Trnavac, N. i Đorđević, J. (2005): *Pedagogija*. Beograd, Naučna knjiga.
- Savićević, D. (1980): *Planiranje i programiranje saradnje porodice i škole* (u časopisu: *Nastava i vaspitanje*, br.3), Beograd.
- Stanisavljević, Z. (1998): *Saradnja porodice i škole*; Leskovac, U izdanju autora.

Internet izvori:

- Dryfoos, 2000; Hughes, Bailei & Mechur, 2001. (<http://www.sedl.org/connections/resources/emergingissues.pdf>, str. 12).
- Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/opsti-zakon-o-obrazovanju-i-vaspitanju.html>)

Cooperation between parents/tutors and teachers in first years of Primary Schools

teacher Biljana B. Joksimović*
„Vukašin Radunović“
Berane, Montenegro

Summary: In its past, as well as in presents and future, school remains to be the most responsible and competent authority for establishing fundamental educational values determined by the society. Considering present very turbulent transitional period, very often influenced by reorganisations, integrations, different conflicting interests in the society, countries and even region, which led to the general uncertainty, the school has ever been more exposed and faced with so many challenges. Therefore, schools are forced to establish and exercise strong and direct cooperation with parents but also with all other subjects in the society that can have direct or indirect impact of its core values and goals. No doubt that teachers are in the first front line, together with educational and physiological services and management, responsible to ensure adequate cooperation among all relevant parties/subjects. It seems that, in the history of schools as institutional entities, there hasn't been more space but at the same time so much sensitive ground for establishing different forms of cooperation. For these reasons, the main goal of this paper is fully identification, analysis, study and elaboration of the most expedient forms and models of cooperation between teachers and parents/tutors of the students. Very profound theoretical and practical expertise shows that there is almost no a single question with essential importance for institutional education, that can not be properly addressed by teachers and the parents/tutors. The younger student is, the cooperation has to be more intense, overall and direct. In the focus of mutual interest there would have to be questions and following problems: adaptation of student to the school ambient, especially raising awareness of necessity to fulfil all the tasks, respect of school discipline, development and promotion of social interaction among students, improvement general conditions including IT equipment and lectures modernisation, arranging and cultivating classroom and other school space, regular organisation of cultural events, visits and other extra-curricular activities as well as school interconnection with the social environment and providing the conditions for successful socialisation, humanisation and affirmation of students, and a whole host of other mutually interesting and challenging issues. Together with crucial precondition of establishing permanent, direct and sincere cooperation between teachers and parents/tutors, all this should eventually result with new better adjusted and student-friendly learning and extracurricular educational model, which will optimise students learning conditions so each student will have optimal conditions for learning, advancement and development of their own cognitive, affective, psychomotor and other traits immanent to a healthy, cultured, humane and whole personality

Key words: school, teachers, students, parents/tutors, cooperation between school and family

---

* biljana65@t-com.me